

Soạn bài Bài ca ngắn đi trên bãi cát - Ngữ văn lớp 11

I. Hướng dẫn trả lời câu hỏi soạn bài (SGK - tr.42)

Câu 1. Phân tích ý nghĩa tượng trưng của các yếu tố tả thực hình ảnh người đi trên bãi cát.

Trả lời:

- Những yếu tố tả thực:

+ Hình ảnh bãi cát được nhắc đi nhắc lại (điệp ngữ).

+ Mờ mịt, núi muôn lớp, sóng muôn đợt, một sa mạc cát mênh mông vô tận, bãi cát lại bãi cát, một người đi đến mặt trời lặn vẫn chưa thôi, vừa đi vừa lệ tuôn đầy.

- Ý nghĩa tượng trưng: Hình ảnh bãi cát dài tượng trưng cho con đường đời xa xôi, mờ mịt. Con đường đi tìm lý tưởng cao đẹp của người quân tử vô cùng gian nan và thử thách. Hình ảnh này xuyên suốt bài thơ, hình ảnh gắn với tâm trạng của nhân vật trữ tình. Qua đó cũng thể hiện được nỗi niềm day dứt, đau xót của tác giả đi trên con đường tìm lý tưởng nhưng xã hội bù nhìn không cho ông lối thoát.

Câu 2. Hãy giải thích nội dung và chỉ ra sự liên kết ý nghĩa của sáu câu thơ "*Không học được tiên ông phép ngủ ... Người say vô số, tỉnh bao người?*".

Trả lời:

Sáu câu thơ:

Không học được tiên ông phép ngủ,

Trèo non, lội suối, giận khôn vơi!

Xi (xưa nay, phường danh lợi,)

Tất tả trên đường đời.

Đầu gió hơi men thơm quán rượu,

Người say vô số, tỉnh bao người?

Có vẻ rời rạc không gắn bó với nhau nhưng thực chất là một liên kết lô-gíc, chặt chẽ. Danh lợi (chỉ việc học hành, thi cử để đạt tới một vị trí trong chốn quan trường) chính là khái niệm xuyên chuỗi toàn bộ đoạn thơ.

- Hai câu thơ: "*Không học được tiên ông phép ngủ, - Trèo non, lội suối, giận khôn vơi*" thể hiện nỗi chán nản của nhà thơ vì tự mình phải hành hạ mình để theo đuổi công danh.

Soạn bài Bài ca ngắn đi trên bãi cát - Ngữ văn lớp 11

- Trong khi đó bốn câu thơ còn lại nói về sự cảm dỗ của chuyện công danh đối với người đời. Nhận định mang tính khái quát về những kẻ ham danh lợi đều phải chạy ngược chạy xuôi nhọc nhằn vất vả được nhà thơ minh họa bằng hình ảnh người đời thấy ở đâu có quán rượu ngon đều đổ xô đến, mấy ai tỉnh táo thoát ra khỏi sự cảm dỗ của rượu. Danh lợi cũng là một thứ rượu dễ làm say người. Sáu câu thơ như là bước chuẩn bị cho kết luận của tác giả: Cần phải thoát khỏi con say danh lợi vô nghĩa.

Câu 3. Tâm trạng của lữ khách khi đi trên bãi cát là gì? Hãy cho biết tầm tư tưởng của Cao Bá Quát thể hiện qua tâm trạng đó.

Trả lời:

- Tâm trạng của tác giả khi đi trên bãi cát là tâm trạng chán nản, mệt mỏi rã rời.

- Tầm tư tưởng cao rộng của nhà thơ chính là ở chỗ đã nhận ra tính chất vô nghĩa của lối học khoa cử, của con đường công danh theo lối cũ. Từ chuyện đi trên cát mà liên tưởng đến chuyện lợi danh, đến chốn quan trường là một sự liên tưởng sáng tạo mà lô-gíc. Người đi trên cát sa lầy vào trong cát chẳng khác nào cái mồi công danh, bổng lộc giống như cái bả lôi kéo con người, làm cho con người mê muội. Nhìn thấy con đường danh lợi đầy nhọc nhằn, đầy chông gai, tuy chưa thể tìm ra một con đường đi nào khác, song Cao Bá Quát đã thấy không thể cứ đi trên bãi cát danh lợi đó mãi được.

Câu 4. Phân tích ý nghĩa của nhịp điệu bài thơ đối với việc diễn tả cảm xúc và suy tư của nhân vật trữ tình.

Trả lời:

- *Bài ca ngắn đi trên bãi cát* là một bài thơ thuộc loại cổ thể có phần tự do về kết cấu, về vần và nhịp điệu.

- Nhịp điệu của bài thơ này được tạo nên chủ yếu nhờ sự thay đổi độ dài của các câu thơ cũng như sự khác nhau trong cách ngắt nhịp của mỗi câu thơ, đem lại khả năng diễn đạt phong phú. Có từng cặp đối xứng với số lượng chữ không đều nhau: 5 chữ, 7 chữ, 8 chữ. Cách ngắt nhịp khá linh hoạt, khi thì là nhịp 2/3 (Trường sa/ phục trường sa), khi là 3/5 (Quân bất học/ tiên gia mĩ thụ ông), khi lại là 4/3 (Phong tiền tửu điểm/ hữu mĩ tửu). Câu cuối cùng (Quân hồ vi hồ sa thượng lập ?) không có cặp đối, như một câu hỏi buông ra đầy ám ảnh. Nhịp điệu diễn đạt sự gập ghềnh, trúc trắc của những bước đi trên bãi cát dài, tượng trưng cho con đường công danh.

II. Luyện tập

ĐỀ BÀI: Qua bài thơ này, anh (chị) hãy thử lí giải vì sao Cao Bá Quát đã khởi nghĩa chống nhà Nguyễn.

Trả lời:

Soạn bài Bài ca ngắn đi trên bãi cát - Ngữ văn lớp 11

Từ toàn bộ bài thơ thấy toát lên hình ảnh một người trí thức tự nhiên, trung thực, đầy tinh thần trách nhiệm với đất nước, với cuộc đời mình, luôn băn khoăn, day dứt về con đường đang đi. Một con người đầy bản lĩnh, quyết không chịu say, không chịu "học phép ngủ" để cùng say ngủ với biết bao kẻ dung tục trong đời. Sự băn khoăn trăn trở còn được đẩy lên mức độ căng thẳng với những lời tự tra vấn quyết liệt về lẽ sống, về con đường phải đi thể hiện một nhân cách cao cả, không chịu thỏa hiệp với dục vọng bản thân và với thực trạng xã hội đang tiềm chứa nhiều suy thoái.

Và ta thấy, ngay từ rất sớm, trong ông đã tiềm chứa ước muốn đổi thay thực trạng xã hội, quyết không chấp nhận thực tại. Khi gặp những hoàn cảnh cụ thể (khi đã chứng kiến hết cảnh thối nát chôn quan trường, thấy rõ hiện trạng xã hội, lại bị đập vùi không thương tiếc), ước muốn đó sẽ chuyển thành hành động phản kháng mãnh liệt. Và đó là một phần nguyên nhân giải thích lí do khiến ông đã tham gia cuộc khởi nghĩa chống lại triều đình phong kiến nhà Nguyễn.